

Pelegrí Pi Planellas i Jacint Marquina Ferrer.

Lideratge i solidaritat de dos molletans en temps difícils

Elisabet Prades Pi *
Josep Rodríguez Marquina**
Montserrat Tura Camafreita***

*Acabada la guerra, fou allò la postguerra.
S'apagaren els riures estellats en els llavis.
I sobre els ulls caigueren teranyines de dol.*

“Per exemple” *Llibre de meravelles* (fragment)
Vicent Andrés Estellés (1971)

Resum

Aquest breu treball intenta aportar el traç gruixut de l'actuació política de Pelegrí Pi Planellas i Jacint Marquina Ferrer com a representants municipals, de la repressió exercida pel franquisme local i general i, especialment, de la solidaritat excepcional en temps molt difícils, envers els regidors Pelegrí Pi Planellas i Jacint Marquina Ferrer, republicans que, tot i la seva diferent procedència, coincideixen en el govern municipal durant la Guerra Civil.

Ambdós protagonistes d'aquest treball eren persones amb gran inquietud intel·lectual, que feren de la seva acció comunitària una demostració d'humanitat i defensa del principi de justícia social.

Paraules clau: Mollet del Vallès, República, Guerra Civil, postguerra, Feliu Tura, Pelegrí Pi, Jacint Marquina, Centre Catalanista i Republicà, Ajuntament.

La política, en general i també la municipal era molt masculina durant els anys trenta. Només algunes dones com l'esposa de Feliu Tura Valdeorola, la Maria Ros Herrero, va tenir una important activitat i capacitat d'influència. Eren pagesos; treballadors industrials, especialment adobers, ja que la Tenería Moderna Franco-Española (1897-2007), coneguda popularment com la Pelleria, era l'empresa que més homes tenia a la seva plantilla; comerciants vinculats a la pagesia (basters, ferrers cistellers...). La capacitat d'influència i el pensament progressista

* Neta de Pelegrí Pi, betpradespi@gmail.com

** Net de Jacint Marquina

*** Metgessa, exalcaldessa i exconsellera, montserratura@gmail.com

abraçava alguns mestres, farmacèutics o metges. Tots ells trobaven acollida per als seus debats de caràcter social al Centre Catalanista i Republicà (CCR).

Pel que fa al lideratge d'esquerres, és evident que la feina feta al Sindicat Agrari per part dels homes de la Unió de Rabassaires va ser l'inici del pensament i l'organització que faria possible la victòria d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) en el món rural, un partit constituït el dia de sant Josep (19 de març de 1931). Les eleccions van celebrar-se el 14 d'abril, és a dir, ERC no tenia ni un mes d'existència. Per a aquesta victòria van ser determinants els treballadors del camp, masovers i petits propietaris, els petits comerciants i artesans, i els treballadors industrials no anarquistes, que formaven el substrat social majoritari del Mollet del Vallès de la dècada dels trenta.

En les eleccions de 1931, els membres de la candidatura guanyadora van ser fonamentalment pagesos i treballadors de la Pelleria. Aquella candidatura estava encapçalada per Feliu Tura Valldeoriola, pagès rabassaire, i Josep

Fortuny, pastisser amb negoci propi, es presentava com a suplent. El CCR va comunicar que un dels seus reserves accediria a la credencial de regidor només quan la victòria fos segura.

Durant la primera legislatura, del 14 d'abril de 1931 al gener de 1934, els membres del CCR van consolidar el seu lideratge i tot i que la dreta va guanyar les segones eleccions municipals a Catalunya i al Vallès Oriental, Mollet del Vallès repetia candidat, repetia bona part del seu equip i repetia victòria amb un líder consolidat i estimat que havia estat exemple d'entrega i honestat en el seu primer mandat. Aquest cas és únic a Catalunya i, al líder que esdevindria mite, l'acompanyaven en aquella candidatura homes molt reconeguts que serien protagonistes de fets que no havien desitjat mai.

En la butlleta de les eleccions de 1934 podem veure-hi:

- Feliu Tura Valldeoriola
- Josep Fortuny Torrents
- Pelegrí Pi Planellas
- Teodor Anglada Vila
- Enric Orra Bosch
- Llorenç Pasqual Solanes
- Joan Ambrós Lloreda
- Francesc Duñó Vinyals
- Valentí Cantijoch Esteve
- Joan Punsola Vilaseca

I com a suplents:

- Rossend Ràfols Albert
- Miquel Barcala Carbonell
- Pere Reverter Palau
- Enric Messeguer Galià
- Joan Camp Martí¹

Però Mollet, tot i que va ser el municipi de Catalunya amb una gran estabilitat política en els governs mu-

176

Figura 1. Entre d'altres, Josep Fortuny, Pere Soldevila, Rosa Estapé, Marc Punsola, Pelegrí Pi i Joan Castells a la terrassa del Cafè del Coro, a la dècada de 1930. Font: Teresa Call

¹ D'aquesta candidatura, Feliu Tura va viure un llarg i penós exili i la repressió es va acarnissar en els seus fills; Josep Fortuny fou sotmès a un judici sumaríssim, condemnat a mort i executat; Pelegrí Pi i Enric Orra van patir un judici sumaríssim i van ser condemnats a reclusió perpètua; Joan Ambrós i Rossend Ràfols es van exiliar i el primer es va instal·lar a França per sempre; Teodor Anglada, Francesc Duñó i Miquel Barcala van ser jutjats per tribunals militars i condemnats a penes més lleus.

nicipals de la República, no va deslliurar-se dels moments convulsos que van sovintejar en aquell període. Malgrat això, va comptar amb homes que van exercir uns lideratges polítics reconeguts i escoltats per la majoria dels molletans i molletanes de l'època i als qui no s'ha dedicat prou atenció o reconeixement.

Parlar del govern municipal de la Segona República és parlar del pensament progressista i de la defensa dels treballadors, un canvi radical en el transcurs dels dies que fins aleshores (excepte un breu període del temps de la Mancomunitat) havien estat sempre dirigits pels terratinents i, més tard, pels propietaris industrials. Parlar del govern de la Segona República és parlar d'escola, d'alimentació, de prevenció de malalties, d'aigua potable, de culturització del jovent...

Els ciutadans amb mentalitat obrera, pensament progressista i defensors

Figura 2. Ramona Sentís, Mercè Monteys i Antònia Filbà, de camí a la presó Model per veure els seus marits, a finals de la dècada de 1930. Font: Elisabet Prades

de la justícia social es trobaven en el Centre Catalanista i Republicà, on participaven activament moltes de les esposes dels seus components, encara que no van arribar a presentar-se a les eleccions municipals com a candidates, ja que a Catalunya, només al municipi de Bellprat (Anoia) es presentà una candidata a alcaldessa, Natividad Yarza, i durant la Guerra (a proposta del POUM), a Girona, hi hagué una regidora (Antònia Adroher), totes dues mestres de professió.

Durant la campanya de l'Estatut de 1932, un dels actes de suport el protagonitzà l'escriptora Caterina Albert (Víctor Català), que va deixar escrit que una munió de dones, la majoria companyes dels regidors i de l'alcalde, demanaven signatures de suport, ja que en el referèndum no havien pogut votar.

El Paquito de la farmàcia (Francesc Foz), el mestre Artur Barres, el Dr. Enric Rosés, el Dr. Puigcercós i altres feien costat en aquest intent de reequilibrar el desequilibri atàvic i injust entre propietaris i treballadors, i l'intent quasi desesperat de donar esperances als desheretats.

Pelegrí Pi era adober a la Pelleria i amb altres membres de la família tenien una petita botiga de material elèctric de l'època: bombetes amb filament de wolframi, interruptors de pera o d'hèlix, cable folrat de roba cargolat en espiral i ploms que funcionaven com rudimentaris diferencials...

En la primera legislatura de les eleccions per sufragi masculí del 1931 al 1934, que va donar una majoria del 75 % a la candidatura del Centre Catalanista i Republicà, Pelegrí va consolidar-se com una de les veus més escoltades pel que fa als plantejaments de millora de les condicions de vida a la nostra població. Aleshores, les famí-

Figura 3. Pelegrí Pi en la seva etapa de regidor.
Font: Elisabet Prades

178

lies vivien “apilades” en estances que compartien persones i algun cap boví o porcí, les gallines o oques.

En la candidatura del Centre Catalanista i Republicà de les eleccions de gener de 1934 (les segones i darreres d'aquella etapa), Pelegrí Pi anava el tercer en l'ordre de la candidatura, darrere de Feliu Tura i Josep Fortuny, en reconeixement del treball i la bona sintonia amb la població d'aquest regidor. En els fets d'octubre de 1934, va ser detingut i empresonat, conjuntament amb Tura i Fortuny, i amb Enric Orra i Joan Ambrós els portaren, al castell de Montjuïc per haver-se adherit a la proclamació de l'Estat Català dins la República Federal Espanyola, en el marc de les mobilitzacions contra la regressió que representava el govern radical-cedista de Madrid. Amb la victòria del Front d'Esquerres del 16 de febrer de 1936, els regidors escollits en la candidatura de 1934 van retornar a les seves tasques de govern del municipi.

Els fets de 1934 tingueren a Mollet una singularitat que determinaria la confluència de Pelegrí Pi i Jacint Marquina, regidors sota les mateixes sigles a l'etapa de la Guerra. Jacint Marquina, nascut a Villar del Humo (Conca), treballava a la Pelleria des de 1923. És el que podríem dir un exemple d'integració en la societat molletana de l'època i en el procés d'articulació d'un catalanisme progressista, que fou motor de transformació durant els anys trenta. Home culte, gran lector, aficionat a transcriure i traduir textos literaris amb què obsequiava en qualsevol celebració, va esdevenir un gran defensor de la llengua i la cultura catalanes.

Durant els anys vint, però, havia militat a la conservadora Unió Patriòtica i en les eleccions municipals de 1934 s'havia presentat formant part de la minoria conservadora amb els homes de la llista número 2, proposada per la Delegació de la Lliga Catalana. A diferència dels seus companys conservadors, però, després del 6 d'octubre, es va negar a acceptar cap responsabilitat en el consistori municipal i va discutir als homes de la Lliga que ho van fer la seva legitimitat i l'esperit de revenja amb què van actuar com a alcaldes i regidors no guanyadors de les eleccions.

Després d'aquells fets que van fer que empresonessin al castell de Montjuïc l'alcalde Feliu Tura i els regidors Fortuny, Pi, Orra i Ambrós, Jacint Marquina s'aproxima al Centre Catalanista i Republicà i a la manera de pensar i actuar dels regidors represaliats.

La seva incorporació a Esquerra Republicana de Catalunya a finals de 1935 farà que, un cop iniciada la Guerra, a l'octubre de 1936, quan el consistori molletà hagi de remodelar la seva composició per donar entrada

Figura 4. Jacint Marquina en l'etapa de regidor.
Font: Josep Rodríguez

a altres forces antifeixistes per indicació i seguint els acords de la ciutat de Barcelona i del govern de la Generalitat, aquesta formació política comunicui en un escrit datat el dia 13 d'aquell mes que Josep Fortuny, Pelegrí Pi, Josep Manau, Joan Ambrós, Jacint Marquina i Rossend Ràfols en seran els seus representants. Feliu Tura Valldeoriola seguirà sent l'alcalde en representació de la Unió de Rabassaires, organització politicosindical agrària incorporada a tots els nivells de govern des d'aquell moment, però clarament infrarepresentada en la Catalunya rural. Malgrat això, ningú va discutir-ne el seu lideratge.

A partir del mes d'octubre de 1936 i fins l'entrada de les tropes franquistes, Pelegrí Pi i Jacint Marquina seran companys de militància

i de consistori, formaran part del govern més difícil que mai ha gestionat l'esquerra molletana. El nucli decisor d'aquelles hores greus serien: Feliu Tura, Josep Fortuny, Pelegrí Pi, Enric Orra, Jacint Marquina, Joan Ambrós i Rossend Ràfols. A ells els pertocarien les decisions difícils i sobre ells cauria la repressió amb la victòria franquista.

Entre les decisions difícils, a Mollet, com a molts altres indrets de Catalunya, apareixia el recurrent debat sobre la violència revolucionària, l'actuació de les patrulles de la CNT i del POUM, la defensa de la legitimitat democràtica dels governs municipals i la necessitat de concentrar els esforços per protegir i alimentar els habitants de Mollet i els refugiats que acollien i, alhora, enviar recursos als fronts de guerra, fonamentalment al front d'Aragó (juliol de 1936-març de 1938); al front de Lleida, Castelló i Tortosa (abril- juny de 1938), i al front de l'Ebre (juliol-desembre de 1938).

Durant aquests anys de govern municipal en temps de guerra es produiran diversos canvis en les responsabilitats dels regidors, però Pelegrí Pi serà el regidor d'Obres Públiques i Administració d'Aigües, i Jacint Marquina ho serà d'Ensenyament i Serveis Socials. En alguns períodes, el regidor Pi assumirà tasques de regidor d'Hisenda, i Marquina, de regidor de Cultura.

Els trobarem en tots els intents de portar electricitat a indrets de la Plana Lledó i al nucli de La Casilla, en les tasques de refer els danys dels bombardeigs, fent front a l'epidèmia tifoide de 1938, elaborant el pla de refugiats antiaeris, en l'atenció a les famílies refugiades, en els programes extraordinaris per mantenir l'escolaritat i per incrementar les classes per als adults, en la creació de l'escola Pi i Margall per als nens de famílies refugiades

en l'edifici que havia estat l'Acadèmia Viñas i que l'havia abandonat qui el regentava, en la construcció de la "casa dels mestres"², en la defensa del comerç local davant els intents col·lectivitzadors de la CNT³ i, sobretot, en el treball conjunt amb el Sindicat Agrícola de Mollet i la Unió de Rabassaires per alimentar la població i enviar menjar, fusta i altres materials als centres logístics que ho distribuïen als fronts de guerra per intentar ajudar els soldats republicans.

Costa imaginar-se com aquelles persones que havien pensat a construir escoles, pous d'aigua, ponts, clavegueram... es trobaren enmig d'un període bèl·lic i hagueren de buscar la millor ubicació per a les bateries antiaèries, planificar i construir refugis o enviar bona part dels seus recursos als fronts de guerra per intentar combatre el feixisme representat pels comandaments insurreccionats de l'exèrcit franquista i el suport de les aviacions alemanyes i italianes. Costa imaginar-s'ho, perquè el seu ideari era un ideari de justícia social i de pau. Molts d'ells eren pacifistes, tots antibèl·licistes.

Els homes del Centre Catalanista i Republicà durant els trenta-tres mesos de guerra van estar representats en el consistori com a regidors de la Unió de Rabassaires, d'ERC i del PSUC⁴. En les hores finals, abans de l'ocupació franquista, Feliu Tura, l'alcalde, va reunir els qui encara restaven a Mollet (alguns s'havien incorporat a l'exèrcit i altres havien marxat cap a França ja feia dies) i els va recomanar que s'amaguessin, tot advertint-los que el feixis-

me que niava en aquell exèrcit estava inspirat en el feixisme europeu que practicava l'exterminació dels dissidents. D'aquest nucli de regidors, Fortuny estava a l'aeròdrom de Sabadell i havia iniciat la seva retirada, Ambrós, Ràfols, Marquina i l'alcalde Tura intencien travessar la frontera francesa, i Pi i Orra van decidir quedar-se a Mollet.

Era evident que els feixistes perseguïen especialment els qui representaven una determinada manera de concebre la prosperitat dels més desvalguts, els qui havien gosat enfrontar-se amb el poder establert, en què els poderosos (primer, grans propietaris agrícoles i després, propietaris industrials) volien decidir-ho tot. D'entre aquests representants polítics, els més perillosos eren els qui havien tingut una bona relació amb els seus conciutadans i havien esdevingut líders naturals de les petites comunitats locals.

Els camins de Pelegrí Pi i de Jacint Marquina seran diferents durant un temps. El primer decideix quedar-se a Mollet convençut, com d'altres, que en la seva actitud personal i en el desenvolupament del seu càrrec de regidor no ha tingut ni ha avalat cap acció violenta i no ha actuat mai per revenja de cap mena.

El segon, Jacint Marquina, després de parlar-ho amb la seva família, decideix agafar el camí de l'exili i travessa la frontera pel Pertús l'1 de febrer de 1939. Serà obligat a traslladar-se a la platja d'Argelers, on uns filats delimitaven la zona gèlida de la qual ja no en va poder sortir; un espai sense cap construcció on arrear-se a la gran platja.

² En un terreny que havien comprat als propietaris agrícoles de can Pujol.

³ En un dels manifestos més interessants que s'han escrit mai en defensa de la funció social del petit comerç que genera prosperitat en les famílies que el regenten i en la comunitat.

⁴ Ferran Ràfols vivia a Santa Perpètua de Mogoda i sovintejava el CCR. El PSUC no tenia cap militant a Mollet i el va proposar per cobrir la representació pactada amb les forces antifeixistes.

En aquell primer camp, coincidirà amb els germans Ràfols (Rossend, d'ERC, i Ferran, del PSUC) i amb Feliu Tura i el seu fill gran, Joan⁵. Tots junts seguiran la mateixa maleïda ruta dels camps: Argelers, Agde, Sant Cebrià del Rosselló.

Des de 1940, més de la meitat de França queda ocupada pels nazis alemanys i l'altra part, per un règim presidit pel general Petain, que col·labora amb els nazis. Els exiliats joves són enviats a camps de treball per aixecar defenses militars i els grans són maltractats i convidats a la "repatriació". Els germans Ràfols i Marquina, abans de tornar, ajudaran a escapar-se clandestinament del camp de Sant Cebrià l'alcalde Feliu Tura, perquè no el repatriïn, salvant-lo d'una mort segura. A l'altre costat dels filferros, en una clariana del bosc, l'espera el seu fill petit, l'Esteve Tura. L'any 1941 Jacint Marquina torna de l'exili, és detingut, empresonat i sotmès a un Consell de Guerra.

Pelegrí Pi, que havia optat per quedar-se, va ser detingut immediatament (el 28 de gener de 1939) i després de cinc dies tancat al mateix ajuntament en què havia estat representant escollit democràticament, serà traslladat al castell de Montjuïc i sotmès a un consell de guerra sumaríssim que va iniciar-se el dia 18 de febrer d'aquell any. Pelegrí Pi coincidirà amb els molletans Joaquim Aguirre i Josep Fortuny, tots dos d'ERC, que seran condemnats a mort i executats; i també amb Josep Maynou, Manuel Navarro, Alfonso Falguera, Miquel Ventura i Guillem Salabert, de la CNT, que seran igualment condemnats i executats. També coincidirà amb Enric

Figura 5. Jacint Marquina al camp d'Agde (Érau, França), on feia de mestre. Font: Josep Rodríguez

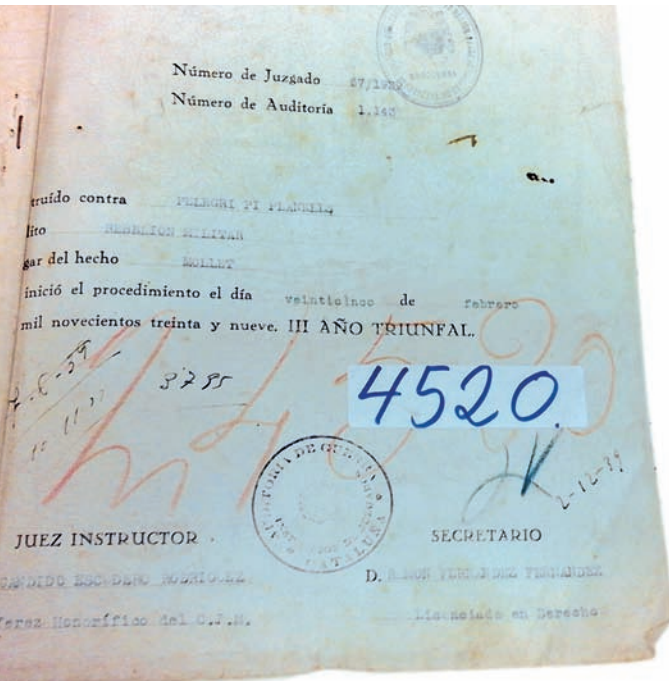
Orra, company de consistori i de militància a ERC, i amb Vicente Falomir de la CNT que, com ell mateix, seran condemnats a reclusió perpètua.

El fiscal militar acusa Pelegrí Pi dels delictes de rebel·lió militar, militància extremista i propagandista d'ERC, així com de la destrucció de l'església i de les accions violentes que els regidors del Centre Catalanista i Republicà havien intentat evitar, i demana la pena capital per al regidor molletà.

Jacint Marquina també serà sotmès a un consell de guerra després dels seus dos anys i mig de penós exili. El procediment comença el mes d'agost de 1941 i serà condemnat a vint anys de presó pels càrrecs de militància extremista a ERC, de "confiscació" de l'Acadèmia Viñas i de material escolar per haver fet servir l'edifici com a escola per als fills dels refugiats a Mollet durant la Guerra⁶.

⁵ Joan Tura Ros després de recórrer els camps de concentració del sud de França, va ser traslladat a la 117a companyia de treballadors al nord de França i finalment portat a un camp d'extermini nazi, on seria assassinat.

⁶ Escola que va portar el nom de Pi i Margall.

182

Figura 6. Expedient 4520 del Judici sumaríssim de Pelegrí Pi. Font: Arxiu del Tribunal Militar Territorial de Barcelona

En ambdós procediments crida l'atenció l'especial bel·ligerància amb què l'Ajuntament, presidit en el primer cas per Simeó Rabasa i en el segon per Agustí Torrents, exerceix l'acusació contra aquests regidors de l'etapa republicana, no només a l'hora de formular els càrrecs, sinó en tot el procediment de compliment de condemna i d'atorgament de llibertat condicional i, sobretot, en les accions encaminades a impedir el seu retorn a Mollet.

Especialment cruel és l'escrit de resposta de l'alcalde Rabasa a l'esposa de Pelegrí Pi, quan després d'haver-lo acusat d'actes violents que mai va cometre, quan l'esposa li demana

clemència respon que no és assumpte municipal (escrit del 8 de maig de 1939)⁷.

En tots els expedients de consells de guerra seguits contra els qui consideraven capdavanters ideològics "del dominio rojo", hi figuraven informes de la Junta Local de la Falange Española Tradicionalista i de la JONS, i de la comandància de la Guàrdia Civil. L'organisme vinculat a l'Ajuntament que feia les acusacions es deia "Comisión de Informes" i va tenir la veu més venjativa en la figura d'Arcadi Viñas. D'entre els testimonis presencials que assistien a la farsa que van representar el judici sumaríssims, destacava sempre "el mayordomo y aguazil" Andrés Casi. En el cas del procediment contra Jacint Marquina, regidor d'ensenyament de

l'etapa bèl·lica de la Segona República, Arcadi Viñas actua, a més a més, de denunciant per considerar un greu delicte que s'haguessin utilitzat les aules buides d'un edifici on ell havia impartit classes, però que havia abandonat, com a escola provisional, per decisió del govern municipal republicà.

Part de la repressió consistia a fer impossible la vida a les respectives famílies. La de Pelegrí Pi va sobreviure per l'ajuda de Valentí Cantijoch Esteve, pagès i company de candidatura, mentre que la dona de Jacint Marquina (Antònia Filbà) i les seves dues filles es van veure obligades a tornar a Villar del Humo per no morir de gana.

Però la circumstància singular que ens ha portat a recollir i agrupar l'explicació resumida d'uns quants anys

⁷ En el cas del líders estimats per la població, l'alcalde Rabasa s'acarnissa en la seva acció delatora i Arcadi Viñas ho fa des de la Comissió d'Informes, mentre demanen clemència per als qui creuen que se sotmetran al nou ordre feixista.

de vida d'aquests dos molletans és que, enmig d'aquell difícil temps de postguerra immediata, de misèria, por i persecució, crida positivament l'atenció que en els dos consells de guerra apareix explícita la solidaritat de dos col·lectius, sabent que expressant-la posaven en risc la seva vida, la seva família, el seu treball, els seus negocis i les seves possessions.

En el cas de Pelegrí Pi, un grup nombrós de comerciants signen i estampen el segell del seu establiment defensant que com a regidor va tenir en tot moment una "conducta ejemplar y honrada, habiendo mantenido con carácter afable, buenas relaciones con todo el vecindario" (4 d'octubre de 1940).

En el cas de Jacint Marquina seran els mestres, treballadors públics, funcionaris que podrien haver estat depurats i expulsats de la seva plaça, els qui signaran un escrit de suport, en què afirmen que "siempre se comportó correctamente con los maestros dejándonos en libertad para desarrollar nuestra labor, limitándose exclusivamente a proteger moral y materialmente la escuela y sus maestros para evitar el envenenamiento de los tiernos infantes confiados a su cuidado y procurándonos cuantos alimentos podía conseguir para ellos" (14 de juliol de 1942).

Relació de comerciants locals que donaren suport a Pelegrí Pi:

- Tomàs Paradell (fuster)
- Francesc Catafau (espardenyer)

- Antoni Manils (transportista)
- Vicenç Solà (mecànic de motos)
- Miquel Bachs (impressor)
- Francesc Pi (merceria)
- Josep Garreta (gestor)
- Dr. Puigercós (metge)
- Ricard Canal (farmàcia)
- Pere Costa (carnisser)
- Antoni Llorens, Joaquim Bartalot, Jaume Fabré (cansaladeries)
- Rafael Ros (fotògraf)
- Joan Mogas (serraller)
- Antoni Girabent (fuster)
- Joan Marfà (bar)
- Pere Pujades (pastisser)
- Salvador Llavina (fonda Marineta)
- Josep Olaria (teixits Francisqueta)
- J. Barcala (teixits i confecció)
- Josep Castells, Joan Muñoz (ferrers)

Figura 7. Signatures d'alguns dels comerciants que van donar suport a Pelegrí Pi. Font: Arxiu del Tribunal Militar Territorial de Barcelona

Figura 8. Signatures dels mestres que van donar suport a Jacint Marquina. Font: Arxiu del Tribunal Militar Territorial de Barcelona

184

Relació de mestres de l'escola pública que donaren suport a Jacint Marquina:

- Maria Aurora Santamaria Samorra
- Margarita Delclós
- Jaime Coll
- José Benavente
- Arturo Barres
- Trinidad Falguera
- Victoria Garcés

Pelegrí Pi va complir quatre anys de presó. A la meitat d'aquest període, i per necessitat d'espai, li van concedir la presó atenuada (el 18 de juliol de 1941), però el consistori franquista molletà va considerar que la seva presència a Mollet era un perill precisament per la solidaritat rebuda, i va aconseguir una ordre de reingrés dotze dies més tard de la seva posada en llibertat (el 30 de juliol de 1941).

L'any 1943, quan els tribunals militars van emetre un informe favorable a la llibertat condicional, el consistori molletà, amb l'alcalde Pere Careta al capdavant, insisteix en el fet que figuri explícitament la pena de desterrament, perquè no pugui tornar a la nostra població.

Es conserva bona part de la correspondència⁸ des de la presó Model, des de la presó de Lleida, des de la colònia penitenciària de Vilanova de la Barca (treballs forçats) i des d'Anglesola, on va passar una part de la condemna de desterrament, ja que es va determinar una distància mínima de cent quilòmetres. També es conserven algunes cartes que la seva filla Maria Pi li va escriure, així com diferents documents que la seva esposa Mercè Monteys va presentar a l'Ajuntament de Mollet per demanar una actitud més clement.

En el cas de Jacint Marquina, el consistori molletà franquista demana explícitament que es dicti "auto de peligrosidad" després de rebre l'escrit dels mestres, perquè no pugui tornar si se li atorga la llibertat condicional. Sortirà en llibertat condicional el dia 2 de juny de 1945. Pelegrí Pi ho havia fet el 2 d'octubre de 1943, però seguia desterrat.

No hi ha dubte que haver rebut mostres de solidaritat explícita va allargar la seva condemna i el relat d'aquests comportaments confirma que la "causa general" oberta contra els defensors de la República s'acarnissava contra els qui tenien predicament entre les persones del seu entorn perquè eren considerades transmissores de les idees perilloses de "llibertat, igualtat i fraternitat".

Ambdós, però, lluny de renunciar

⁸ Fons de la família Prades.

a la seva ideologia, la van conservar per sempre, com també va persistir l'amistat i la relació de suport mutu entre les dues famílies.

L'obsessió per aquells que els franquistes consideraven els ideòlegs republicans va ser severa i perseverant. Van fer saber a tots els comerços, tallers i empreses del municipi i dels voltants que no veuriem amb bons ulls que donessin feina als qui amb els anys, molt masegats per les condicions de les presons i dels treballs forçats, anaven tornant al poble.

Pelegrí Pi va haver de buscar alguna activitat per alimentar una família que havia hagut d'espavilar-se sense ell durant molts anys i va trobar feina i refugi a la gestoria Martori, situada a la Via Laietana de Barcelona.

Jacint Marquina va aconseguir obrir un quiosc que va convertir en el seu refugi i en un intent de guanyar-se la vida i poder reagrupar la família. Envoltat de premsa del règim i dels llibres que havien passat la censura, va introduir a la lectura a molts nois i noies que van créixer al Mollet dels anys cinquanta. Seguia reproduint textos literaris en les seves preci-

Figura 9. Jacint Marquina, amb les seves filles, al quiosc de la Rambla. Font: Josep Rodríguez

185

oses postals elaborades en embolcalls que no llençava. Era habitual veure'ls junts els migdies de diumenge parlant prop de la premsa censurada. De tant en tant, s'afegien a la trobada Enric Orra i Rossend Ràfols.

Bibliografia

- MASSAGUER, M.A. (1987). La Segona República a Mollet. Notes, 1: 39-44. Mollet del Vallès.
- SUÀREZ, M.A. (2000). La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès. Col·lecció Vicenç Plantada, 4. 369 p. Mollet del Vallès.
- TURA, M. (2017). República Pagesa. Vindicació del Catalanisme Rabassaire. Pòrtic. 200 p. Barcelona.

Altres fonts documentals

- Arxiu del Tribunal Militar Territorial de Barcelona. Expedients dels Judicis sumaríssims 4520 i 27802.
- Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès. Actes dels plens municipals de l'Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Arxiu Nacional de Catalunya. Guia de la sèrie documental Procediments Judicials Militars (Sumaríssims).
- Arxius personals de les famílies Prades Pi i Rodríguez Marquina.